

Itämeri ja tulevaisuus

Markku Wilenius

VTT, dosentti

Turun yliopiston Tulevaisuuden tutkimuskeskus

Itämeren tulevaisuus on teema, jonka ajankohtaisuus on ilmeinen. Elämme aikaa, jolloin totutut totuudet kyseenalaistetaan. Erityisesti Euroopassa olemme vedenjakajalla: miltä tulevaisuuden Eurooppa näyttää ja mikä rooli Itämerellä on siinä? Vastataksemme tähän kysymykseen kurkistakaamme ensin pitkälle menneisyyteen.

Eurooppalaisen kulttuurihistorian pitkää linjaa voi arvioida seuraavasta perspektiivistä: mikä kohta Eurooppaa on missäkin vaiheessa noussut kulttuurisena tekijänä esiin siten, että sillä on ollut iso merkitys paitsi Euroopan, koko maailman kehitykselle? Jos lähdemme alusta liikkeelle, niin jo ennen helleenien kulttuuria vaikutti Kreetalla minolainen kulttuuri, joka oli maanosamme ensimmäinen korkeakulttuuri. Se hävisi jo noin 1400 eKr., minkä jälkeen Kreikassa ja sitten Rooman valtakunnassa kehittyi länsimaisen kulttuurin perusta.

Seuraava merkittävä nousu tapahtui renessanssijan Firenzessä, josta saivat käyttövoimaa niin humanismi, taide kuin moderni tiedekin. Kansallisvaltioiden ja teollistumisen alku veivät painopisteen Keski-Eurooppaan ja Iso-Britanniaan. Kun tullaan tähän päivään, nousee esiin kolme yhteiskunnallista uudistustekijää: Pohjoismainen hyvinvointivaltiomallin rakentuminen, teollisten rakenteiden vauhdikas uudistaminen kestävämmäksi Saksan malliin sekä uudenlaisen digitaalisen yhteiskunnan rakentaminen, josta Viro toimii esimerkkinä.

Nämä kolme tekijää ovat sellaisia, joihin kaikki yhteiskunnat ympäri maailman joutuvat ottamaan kantaa.

Kuinka taata kaikille kansalaisille sellaiset hyvinvointipalvelut ja sosiaaliset tukirakenteet, jotka estävät ihmisiä marginalisoitumasta? Epätasa-arvon kasvaminen on viimeistään 1990-luvulta ollut hyvin monissa maissa vaikuttava trendi ja vaaditaan vahvaa julkisen vallan strategista ohjausta, jotta tällainen haitallinen kehitys saadaan kuriin.

Saksa puolestaan aloitti viime vuosikymmenellä massiivisen operaation, jossa se halusi uudistaa työmarkkinansa, energiapolitiikkansa ja itse asiassa koko niin sanotun "Saksan mallin". Saksa muuntui "Euroopan sairaasta miehestä" maaksi, jossa työmarkkinat toimivat ja jossa energiapolitiikka on otettu työ-, elinkeino- ja teollisuuspolitiikan välikappaleeksi. Saksasta on tullut koko Euroopan talousveturi.

Virossa taas voi jo äänestää verkon kautta ja kuka tahansa voi hakea Virolta e-kansalaisuutta. Toki muutkin Pohjoismaat ovat digitalisoitumisen hyödyntämisessä pitkällä.

Kaiken kaikkiaan näille uudistaville tahoille yhteistä on se, että ne ovat kaikki Itämeren ympärysmaita. Näin kulttuurinen painopiste onkin historian saatossa noussut etelästä kohti pohjoista.

Tällä hetkellä Eurooppa on eräänlaisessa hajaannuksen tilassa. Vaikuttaa siltä, että unelma yhtenäisestä poliittisesta Euroopasta on kaatumassa omaan mahdottomuuteensa. On vaikea uskoa, että integraatio voisi tulevaisuudessa edetä sillä vauhdilla, jolla se on tapahtunut viimeisten vuosikymmenten aikana. Seuraava vaihe voisi olla sellainen, jossa eri Euroopan osissa yhteistyö syventyy samalla kun yleinen yhdentymiskehitys hieman hiipuu.

Uusi Itämeri-yhteistyö voisi perustua siihen tosiasiaan, että ehkä Venäjää lukuun ottamatta Itämeren maat ovat yhteiskuntajärjestykseltään melko samankaltaisia. Maita yhdistää paitsi Itämeri niin monella tapaa myös samantyyppiset arvot ja yhteiskuntamallit.

Vuorovaikutus Itämeren alueella on ollut voimakkaasti kasvamassa. Ikävän särön tosin loi Venäjän Krimin niemimaan valtaus Ukrainassa, mikä on eittämättä lisännyt jännitystä Itämerellä. Tämä voi olla kuitenkin vain vähäinen episodi laajemmassa ja myönteisessä kehityskulussa, jossa Itämeren maiden synergia alkaa vaikuttaa positiivisesti. Myös viimeisen vuosikymmenen aikana noussut agenda Itämeren puhdistamiseksi lujittaa maiden välisiä siteitä.

Uskon vahvasti siihen, että yhteistyö Itämeren alueen maiden kesken tulee voimakkaasti kasvamaan tulevina vuosikymmeninä. Siihen on olemassa kaikki edellytykset: kuten todettua, alueelle on siunaantunut rautaisannos edelläkävijyyttä. Kun tulevaisuudessa kansojen kilpailukyky perustuu yhä enemmän sille, millaista inhimillistä pääomaa niillä on käytettävissään sekä sille, miten tehokkaasti he hyödyntävät materiaali- ja energiaressussejaan, Itämeren maat voisivat yhdessä näyttää maailmalle, kuinka kestävää kehitystä voidaan toteuttaa alueellisesti.

Valehtelematta ja ilman kotiin päin vetoa voi sanoa, että millään muulla alueella ei ole näin hyviä edellytyksiä tällaiseen pioneeriasemaan. Eurooppalaisen kulttuurikehityksen seuraava painopiste voi olla juuri Itämeren maat.

Aiemmin sarjassa julkaistut kirjoitukset löydät [täältä](#).